

إعداد خطيب ماهر

Bismillâhirrahmânirrahîm

Hamt Allah'a mahsustur. O'na hamt eder, O'ndan yardım diler ve O'ndan bağışlanma dileriz. Nefislerimizin şerrinden ve amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidayet ettiğini kimse saptıramaz, saptırdığını da kimse hidayete erdiremez. Şahitlik ederim ki, Allah'tan başka hak ilah yoktur, O tektir, ortağı yoktur. Yine şahadet ederim ki, Muhammed O'nun kulu ve elçisidir. Allah'ın salatı ve selamı ona, ailesine, ashabına ve onlara iyilikle uyanlara olsun.

Bundan sonra: İnsanlar her daim sürekli olarak durumlarını iyileştirecek şeylere ihtiyaç duyarlar. İslam dini bunu sağlayacak şeyleri getirmiştir. Cuma hutbesi ile ilgili hükümler de bu kapsama girmektedir. Dolayısıyla cuma hatibinin sorumluluğu çok büyüktür. Bundan dolayı "Müezzin, İmam ve Hatipler İçin Faydalı Bilgiler ve Cami Ahkâmı"¹ adında bu kitabı hazırlamaya özen gösterdik. Bir çok dile de tercüme ettik. Kitapta yer alan konulardan bazıları şunlardır:

Cuma namazı, anlamı, vakti ve mükellefle ilgili bazı hükümleri; cuma hutbesi, hükmü, şartları, rükünleri, sünnetleri ve tercümesi; ayrıca hatipte bulunması gereken ilmî ve ahlaki vasıflar, hutbenin

¹ - <https://islamcontent.com/ar/single-content/74839>.

ve hatibin adapları, hutbenin amacı ve hedefleri ile hazırlanış şekli bu kapsamda ele alınmaktadır.

Konu büyük bir öneme sahip olduğundan, önceki kitabı genişletmek ve tamamlamak amacıyla “Maharetli Bir Hatip Yetiştirmek” adıyla bu ikinci risale kaleme alınmıştır.

Allah'tan amelimizi salih, sadece kendi rızası için halis ve bereketli kılmasını dileriz. En doğrusunu Allah bilir. Salat ve selam Peygamberimiz Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'in üzerine olsun.

(Hutbenin Önemi)

Cuma minberi: Doğru şekilde etkin kullanıldığında, insanların üzerinde en güçlü—hatta en güçlü—etki araçlarından biridir. Çünkü hatip, yıllar boyunca az ya da çok her hafta insanlara hitap eder. Onlar da zihinlerini ona açmış, gönüllerini ona yöneltmiş olurlar; hatta küçük bir şeyle bile meşgul olmadan onu dinlerler. Böylece nasihatleri, öğütleri, dersleri ve ibretleri ondan sürekli ve düzenli bir şekilde alırlar.

Başarılı ve Allah'ın muvaffak kıldığı hatip; ikna edici üslup ve güçlü ifade yeteneği verilen kimsedir. Böyle bir hatip, hiç şüphesiz insanlar üzerinde çok derin bir etki bırakır. Hatta bu etki, bazen bir öğretmenin öğrencileri üzerindeki etkisinden ve

sosyal medya platformlarının etkisinden daha güçlü ve daha tesirli olabilir. Çünkü hutbe, büyük bir ibadet olan namazla bağlantılıdır. Ayrıca düzgün konuşan, samimi öğüt veren ve belîğ (etkili) bir hatip, insanlara doğrudan hitap eder; onların karşısında ayakta durur. Dinleyenler onun yüz ifadelerini ve gözlerinin bakışlarını görürler. Böylece hem işitme hem görme duyularına hitap ederek onları etkiler; kalplerine ve akıllarına dokunur. İnsanlar hutbe boyunca onu dikkatle dinlerler. O da onlara aklî ve naklî deliller sunar ve bu sayede -Allah'ın izniyle- onları ikna edebilir ve yanlış anlayışlarını düzeltebilir.

Başarılı ve Allah'ın muvaffak kıldığı hatip; minberi hayrın ve ilmin yayılmasında en önemli kapılardan biri hâline getiren kimsedir. Ancak bununla yetinmez; gücü yettiğince hayır ve iyilik alanlarının her birinde katkıları ve faaliyetleri vardır. Hayrın bulunduğu her yerde onu öncülerden biri olarak görürsün. Allah için fedakârlığın olduğu her yerde ise onu o davanın neferlerinden biri olarak bulursun.

İşte böyle bir hatip; Allah'a davet etmeye ve Müslümanlara fayda sağlamaya özen gösteren kimsedir. Tıpkı peygamberler ve resuller (aleyhimüssalâtü vesselâm) ile İslâm ümmetine samimiyetle hizmet eden âlimler ve davetçiler gibi. Aynı zamanda o, dinleyicileri için anlatımını

yenilemeye, onların ilgisini çekmeye ve ilgilerini canlı tutmaya gayret eden bir hatiptir.

Nice hatipler vardır ki, hatipte bulunması gereken özelliklere sahip olmalarına rağmen, hutbelerinin beklenen bir meyvesi (etkisi) olmaz. Bu da, mesajı doğruluk ve ihlâsla taşıyan bir hatipten beklenen netice gibi değildir.

Her cuma onlara, duygularına ve ihtiyaçlarına dokunan bir konuyla gelir; kalplerini etkisi altına alır. Bir yıl içerisinde onlarla yaklaşık elli defa buluşur. Peki, bundan daha tesirli bir vesile var mıdır?

Bu sebeple cuma hutbesi; İslam'ın en şerefli siarlarından, Allah'a davetin, O'nun şeriatını tebliğ etmenin ve kullarına karşı hüccet ikame etmenin en önemli sahalarından biridir. Öyle ki İslam düşmanları, kendi dinlerinde de bir benzerinin olmasını temenni ederler. Hatta İslam'a savaş açan partilerin liderlerinden biri şöyle demiştir: "Ah! Keşke benim de böyle minberlerim olsaydı?"

İlimler ve sanatlar, gayelerinin yüceliği ölçüsünde değer kazanır. Hitabetin ise şanı büyük bir gayesi vardır: İnsanları hakikatlere irşat etmek ve onları hem bu dünya hayatında hem de ahirette kendilerine fayda sağlayacak şeylere teşvik etmektir.

Hitabet, hâkimiyet ve liderliğin vasıtalarından sayılır...

Hitabette büyük bir şeref vardır. Şerefi de bu vazifeyi üstlenen kimsenin ferasetli, âlim ve belagatle konuşan biri olmasındadır.¹

Şâri' (hüküm koyucu olan Allah Teâlâ), namaz kılan kimseye, hutbe esnasında seni -Ey hatip kardeşim!- sessizce dinlemesini farz kılmıştır. Nitekim Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur:

«إِذَا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَنْصِتْ، وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ، فَقَدْ لَعَنْتَ.»

«Cuma günü imam hutbe okurken (yanındaki arkadaşına) "Sus!" dersin, boş konuşmuş (cumanın sevabını kaçırmış) olursun.» Buhârî ve Müslim'in ittifak ettiği bir hadistir.² Hadiste geçen "Lâğavte" ifasenin manası; yani cuma namazının sevabını alamaz demektir.

Bilakis, insanların yüzlerini sana çevirmeleri sünnettir. Nitekim Nevevî, İbnü'l-Münzir ve İbn Abdilber -rahimehumullah- bunun müstehap olduğu hususunda icma nakletmişlerdir³.

¹ - "el-Hatâbe 'İnde'l-'Arab", Li-Muhammed el-Hıdır Hüseyin s. 178-179.

² Buhârî (934) ve Müslim (851) rivayet etmiştir.

³ - El-Mecmû': 4/447.

(Rahman'ın melekleri seni dinliyor, öyleyse onların kadrini bil.)

Ey cuma hatibi! Rahman'ın meleklerinin, hutbelerini ve vaazlarını dinlemek için senin yanında hazır bulunmaları sana şeref ve övünç olarak yeter; nitekim Sahihayn'de geçtiği üzere Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- şöyle buyurmuştur¹: «Cuma günü olunca melekler mescidin kapısında oturur ve sıra ile ilk gelenleri kaydederler. İmam minbere çıkıp oturunca, yazdıkları sayfaları dürer ve hutbeyi dinlerler.»

Bunu derinden hissettiğinde, hutbenin değeri senin kalbinde büyür. Böylece hakkı söylemeye, emaneti yerine getirmeye, insanlara samimiyetle nasihat etmeye daha çok özen gösterirsin; insanların menfaatlerine göre hareket etme ve onlara yağcılık yapmaktan da uzak durursun.

Ey değerli hatip! Senin gibi kim vardır?

Yüce Allah, insanlara seni dinlemeyi ve sözlerine kulak vermeyi farz kıldı. Hatta konuşman sırasında çakıl taşlarıyla oynamak gibi bir şeyle meşgul olmalarını bile yasakladı; sen hutbe verirken kötülüğü nehyetmelerini de yasakladı. Ayrıca meleklerini de seni dinlemekle görevlendirdi.

¹ - Buhârî (3211) ve Müslim (850).

Bu da sana řu sorumluluğu yükler: Allah için ihlaslı olman, hutbe ve öğütlerinde en samimi şekilde nasihat etmen, konuşmalarında amacının Allah'ı zikretmek, insanlara öğüt vermek ve onları dinleriyle ilgili konularda bilinçlendirip dünya hayatlarını da ıslah edecek şeylere yönlendirmek olmasıdır.

(Hangisi daha üstündür: Hutbeyi irticalen irat etmek mi, yoksa bir kâğıttan okumak mı?)

Şüphesiz ki hatibin bir kâğıttan okumasında birçok fayda vardır. Hatta bu, birçok hatip ve konuşmacı için doğaçlama konuşmaktan daha uygun olabilir. Bu da gözlemlenen ve fiilen var olan bir durumdur.

Doğaçlama olarak verilen hutbede hatibin etkileşimi ve coşkusu üzerinde büyük bir etkisi vardır; bu da hiç şüphesiz dinleyicilerin etkilenmesine, coşku duymasına ve heyecanlanmasına yol açar ve bunun tersi de geçerlidir.

Bilindiği üzere, algılamada işitme ve görme duyuları birlikte devreye girdiğinde, bu durum kavrama, etkilenme ve bilginin kalıcılığı açısından

daha güçlü olur. Buna karşılık bu duyulardan yalnızca birinin devrede olması aynı etkiyi sağlamaz. Bu sebeple doğaçlama konuşan, insanlara yüzüyle yönelen ve onlara gözleriyle hitap eden hatip; konuşmasını bir kâğıttan okuyan ve dinleyicilerin ondan sadece işitme yoluyla faydalandığı hatibe göre daha etkili olur. Hatta bu işitsel alım da, doğaçlama konuşan hatibinki kadar güçlü değildir; zira onun sesi daha kuvvetli ve etkileşimi daha yoğundur.

Doğaçlama hutbe vermeyi defalarca deneyip de konuşmasında çokça tereddüt, kekeleme, unutma veya aşırı korku ve gerginlik olduğunu gören ve bu durumların zamanla ve doğaçlama hutbe vermeye devam etmesine rağmen azalmadığını fark eden kimse, hutbeleri okuyarak versin. Zira herkes doğaçlama konuşmaya muvaffak kılınmaz. Allah Teâlâ, insanlar arasında maddi rızıkları taksim ettiği gibi, ahlak, kabiliyet, yetenek ve gayretler gibi manevi rızıkları da aralarında taksim etmiştir.

(Hitabette Başarılı Bir Şekilde Hutbe İrat Etme Yolunu Kolaylaştıran Sekiz Adım)

Birincisi: Bu konuda Yüce Allah'ın yardımına mazhar olabilmek için samimi bir şekilde dua

etmek ve Allah Teâlâ'ya ihlasla ve niyaz ederek yönelmektir.

İkincisi: Bu hususta Allah Teâlâ'ya hakkıyla tevekkül edip, O'na güvenmektir. Allah, kulunun kendisi hakkındaki zannı üzeredir. Kim O'na tevekkül ederse, O ona yeter ve önem verdiği, talep ettiği hususlarda da kâfi gelir.

Üçüncüsü: Seçkin hatipleri dinlemek ve tecrübelerinden istifade etmek.

Dördüncüsü: Hutbenin tek başına okunarak pratik yapılır. Hatta cami içinde iç hoparlörden verilerek okunması daha iyidir; eğer minber üzerinde yapılırsa bu daha iyi olur.

Beşincisi: Duyguları gösterme ve duygusal yönü güçlendirme konusunda pratik yapmak ve kendini geliştirmektir.

Hitabet, sunum ve tesirde başarılı olanların en büyük sırları üzerine tefekkür ettiğimde, bu işin sırrının ve sebebinin -Allah Teâlâ'nın muvaffakiyetinden sonra- onlarda bulunan duygu gücü ve şer'i ölçülere uygun olarak, duygularını genel değil ayrıntılı bir şekilde ortaya koyma kabiliyetleri olduğunu gördüm.

Zira duygu gücü, beyan sahibini onu açıklamaya, hikmet sahibini de onu izhar etmeye sevk ederek kalpleri büyüsyyle cezbeder, akılları da güzelliği ve

maharetiyle esir alır. Duygusu zayıf olan kimsenin ise, duygusunun ölmesiyle ilminin büyük bir kısmı da ölür ve hislerinin ölmesiyle insanlar üzerindeki tesiri de yok olup gider.

«Hatibin, davet ettiği şeye karşı şevkle dolu olması ve onun doğruluğuna inanması gerekir. Çünkü kalpten çıkan, kalbe ulaşır. Bu sebeple hatibin coşkusu, dinleyicilerinin coşkusundan daha güçlü olmalıdır ki onlara tesir etsin ve onların manevi susuzluğunu gidersin. Aksi takdirde, onun içindeki isteksizliği ve coşkusuzluğu hissederler; böylece sözünün etkisi de kaybolur.»

Düşünceleri ve duyguları yazıya döküp, onları kendi kendine ifade ederek, ardından da onları sevdiğin birine açıkça dile getirerek bolca pratik yapmak gerekir.

Duygular ne kadar hapsedilir ve bastırılırsa o kadar kurur ve tükenir. Ne zaman serbest bırakılırsa —şer'î ölçülere uygun olmak şartıyla— o zaman coşar ve akar; böylece yazı ve telif yoluyla sayfaları sular, hitabet ve beyan yoluyla kürsüleri canlandırır, insanlara ise sevgi ve şefkat olarak yansır.

Ey hatip kardeşim! His ve duygularını serbest bırak ki sende ve başkalarında hayat, özgünlük, diriliş, gelişim ve rahmet ruhu canlansın.

Duyguları değerli ve ince olan kimsenin ahlâkı da yücelir, nefsi şeref kazanır; dostları çoğalır, düşmanları azalır. Hücceti daha açık ortaya çıkar, belâgati güçlenir ve fesahati artar.

Altıncısı: Hatalarını kendisine gösterecek şekilde onu sakince uyaran, doğru sözlü, akıllı, tecrübeli ve kendisini seven bir kimseden nasihat istemektir. Böylece bu kişi, hatipin kusurlarından uzak durmasına, güzel yönlerini ise koruyup geliştirmesine ve artırmasına rehberlik eder.

Yedincisi: Hutbeye erken hazırlanmaktır.

Sekizincisi: Hutbenin hazırlanması ve iradıyla ilgili kitapları okumaktır.¹

(Hutbe vermenin başlangıcındaki kaygı ve gerginlik, alışılmış ve olağan bir durumdur.)

Hutbelerini ilk vermeye başladığında bir miktar endişe ve korku hissedeceksin. Bu, bütün insanların tabiatında olan bir durumdur. Belki de bu hissin, insanların sana bakmasından ve senin de ilmî

¹ - Bkz: el-Muhtasarü'l-Müffid li'l-Müezzin ve'l-İmâm ve'l-Hatîb ve Ahkâmü'l-Mesâcid s. 95, <https://islamcontent.com/ar/single-content/74839>.

açından kendini yetersiz görmenden kaynaklandığını düşünebilirsin.

Kaygını artıran şeylerden biri de, insanların bunu (yani bu durumu) hissettiklerini ve hatipte bunu hoş karşılamadıklarını düşünmendir. Hatta bu durum, onların senden uzaklaşmalarına da sebep olabilir.

Şüphe yok ki; Allah'a bağlılığın arttıkça, O'na tevekkül ettikçe, samimi şekilde dua ettikçe ve bolca pratik yaptıkça, bu korku tamamen ortadan kalkacaktır. Öyle ki sonunda hutbe vermekten zevk aldığın bir aşamaya ulaşacak ve hitabetin lezzetini tatmak için Cuma gününü sabırsızlıkla bekler hâle geleceksin.

Kişiyi muvaffakiyet hazineleri ve Kerîm, Vehhâb olan (bolca lütfeden) Allah'ın lütfu açılıncaya kadar yapılacak şey sabretmektir.

Başlangıçta ciddiyetin getirdiği sıkıntıya katlanırsın ki, sonunda geniş bir nimet, yüksek bir makam ve mutluluk elde edersin.

Kendi kendine şöyle de: Darlığın ardından ancak ferahlık, zorluğun ardından ise kurtuluş gelir. Yorgunluğun ardından da ancak rahatlık gelir. Bu sadece kısa bir sabırdır. O halde sabret ve sebat et ki, minberlere yükselebilesin ve Allah'a olan daveti

haykırabilesin. Allah doğru söyledi. Söz bakımından Allah'tan daha doğru kim vardır?

(وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا)

(Bizim uğrumuzda cihad edenleri biz elbette yollarımıza iletiriz.) [Ankebût Suresi: 69].

Katâde -rahimehullah- ne de güzel söylemiştir: Ey Âdemoğlu! Eğer hayrı sadece istekli olduğun zaman yapmak istersen, şüphesiz ki nefsin usanmaya, gevşekliğe ve bıkkınlığa meyillidir. Fakat Mümin, (nefsine karşı) kendini zorlayandır. Mümin, (Allah'tan yardım isteyerek) güç kazanandır. Mümin, (itaatte) sebat gösterendir.¹. Sebat gösteren; hayır amelleri muhafaza etme konusunda, onları yapmaya devam etmeyi kendisine zorunlu kılan kimsedir.

(Hitabette Aşırı Korkudan Kurtulmanın Vesileleri)

Korku -özellikle başlangıçta- daha önce de belirtildiği gibi çok alışılmış ve normal bir durumdur. Hatta bu durum olumludur; zira hutbeye özen gösterip ona hazırlanmaya yardımcı olur ve nefsin kendine aşırı güvenmesini dizginler.

¹ - Kurtubî Tefsiri (1/251). Katâde -rahimehullah-'ın eserini ise, Ebu'l-Kâsım İbn Bîşrân el-Bağdâdî (ö. 430 h.), "Emâlî" isimli eserinde (1454) rivayet etmiştir.

Nefse olan bu aşırı güven ise insanları hafife almaya, ilmî malzemenin kalitesine özen göstermemeye, uygun lafızları ve manaları seçmemeye yol açar.

Fakat korkunun her hutbede ve uzun bir süre devam etmesi -ki buna modern çağda sosyal fobi denir- olumsuz bir durumdur. Bundan kurtulmak için başvurulması gereken sebeplerden bazıları şunlardır:

Birincisi: Allah Teâlâ'ya karşı ihlaslı olmak, O'na sığınmak ve sana huzur vermesi ve kalbine sekinet indirmesi için çokça dua etmek.

İkincisi: Hutbeden önce nane ve benzeri gibi bazı sakinleştirici içecekler içmek, zira bunun kaygı ve korkuyu yatıştırmada etkisi vardır.

Üçüncüsü: Kişinin kendini eleştiri duymaya alıştırması ve bundan memnuniyet duymasıdır. Böylece bu, ilerleme ve gelişim için bir basamak olur; hata yapmaktan da korkmamak gerekir.

Dördüncüsü: Camiye erken gelmek. Şüphesiz ki vakti yetiştirmek için aceleyle gelen hatip sıkıntıya düşer, kalbi huzursuz olur ve kendisini hutbe esnasında dahi terk etmeyecek bir endişe ve gerginlik kaplar.

Beşincisi: Cemaati görmek için başını kaldır ve ara sıra doğaçlama konuş. Başlangıçta zorluk, hata

ve tereddüt görsen bile, sürekli olarak kâğdın dışına çıkmaman ve cemaate cesurca bakmaman, dinleyenlerin konuşmana olan heyecanını kaybettirir ve minbere çıkıp hutbe vermekten korkmaya ve çekinmeye devam etmene sebep olur.

Yıllardır hatiplik yapmalarına rağmen, sadece kâğıttan okuyan ve cemaate bakmayan bazı hatipler, her hutbede korku ve endişe yaşadıklarını belirtmişlerdir. Hatta onlardan biri şöyle der: Endişe ve korkudan dolayı her hutbede sanki ilk defa hutbe veriyormuş gibi oluyorum!

Fakat hutbelerinin başlangıcında insanların yüzlerine bakma; zira gözün çekindiğin bir kimseye takılıp telaşa düşebilirsin, insanların sana bakması da gözünü korkutabilir. Bilakis, onların bedenlerine ve gözlerine odaklanmaksızın başlarına bak.

Altıncısı: Minbere çıkarken olumsuzluklar veya yapabileceğin hatalar hakkında düşünme; bunun yerine Allah'ın izniyle beklenen olumlu sonuçları ve hutbenden elde edeceğin büyük faydaları düşün. İnsanlara faydalı olmak, Allah Teâlâ'nın emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker şiarını yerine getirmeye muvaffak kılması ve O'na davet etmek gibi.

Yedincisi: Hutbeden önce doğru nefes alıp vermek. Bu, burun yoluyla derin bir nefes almak, havayı kısa bir süre tutmak ve ardından yavaşça

dışarı vermektir. Bu solunumun gerginliği gidermede büyük bir etkisi vardır. Nitekim uzmanlar ve doktorlar, normal solunumun beyne yedi ila on litre oksijen pompaladığını, doğru solunumda ise bu miktarın yaklaşık yetmiş beş litreye çıktığını belirtmişlerdir. Bu durum, kaygı ve gerginlik hormonlarının seviyesini düşürür. Bu yöntemin denendiği ve gerginlik, endişe ile kaygıyı gidermede büyük bir etkiye sahip olduğu görülmüştür.

Hutbe esnasında ise, cemaatin dikkatini çekmeyecek şekilde derin nefes almaya gayret et. Uygun bir duraklama anında ağız veya burun yoluyla hızlıca ve bolca nefes al, sonra bu nefesten sonra konuşmaya devam et. Neredeyse her duraklamada bunu bu şekilde yap.

(Sana gelen hatalı tenkitlere en güzel çözüm)

Ey hatip kardeşim! İyice düşünüp değerlendirdikten ve tecrübe sahipleriyle istişare ettikten sonra, verdiğin bir karara, benimsediğin bir üsluba veya tuttuğun bir yola kanaat getirdiysen, artık eleştirenlere ve kınayanlara aldırma. Zira ne yaparsa yapsın ve mevkii ne kadar üstün olursa olsun, hiç kimse insanların eleştirisinden kurtulamaz.

Eğer onların eleştirilerine kulak verirsen; azmin zayıflar, göğsün daralır, gelişme ve yenilik arzusunu da yitirirsin.

Ayıplanıp tenkit edilmeyen hiçbir kitap, makale veya iş yoktur.

Seni eleştirenlere nezaket ve saygıyla muamele et, onlara en güzel şekilde karşılık ver, onlardaki hakikati kabul et ve eleştiren kişi senin nazarında önemli biri olmasa bile bundan alınma.

(Hutbeden Önce Hatibe Tavsiyeler)

Ey hatip kardeşim! Hutbeden önce, minbere çıkıp hutbe irat etmen için Allah Teâlâ'dan sonra sana yardımcı olacak bazı hususları yerine getirmen gerekir; bunlardan bazıları şunlardır:

Birincisi: Allah'ın mesajlarını tebliğ etmeye ve O'na davette bulunmaya gittiğinin bilincinde ol ve bazen de Allah Teâlâ'nın şu sözünü oku:

﴿الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ﴾،

(Onlar (peygamberler), Allah'ın gönderdiklerini tebliğ ederler, O'ndan korkarlar ve O'ndan başka kimseden korkmazlar.) Kimi zaman da Allah Teâlâ'nın şu sözünü oku:

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾

(Allah'a davet eden, salih amel işleyen ve: "Şüphesiz ki ben Müslümanlardıam" diyen kimseden daha güzel sözlü kim olabilir?)
[Fussilet Suresi: 33].

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ
وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾.

(De ki: Bu, benim yolumdur, ben ve bana uyanlar basiretle Allah'a davet ederiz. Allah'ı tenzih ederim. Ben müşriklerden değilim.)
[Yûsuf Suresi: 108]

Bu durum sizi daha fazla ihlas ve gayrete, Nebî - sallallahu aleyhi ve sellem-'e uymaya ve Allah Teâlâ'nın, uğruna peygamberlerini ve rasûllerini gönderdiği hitabetin en yüce gayesini hatırlamaya sevk eder. Bu gaye, dini tebliğ etmek ve yaymaktır ki bu da dünyadaki en yüce makamdır.

İkincisi: Minbere çıkmadan evvel Allah'a, sana ihlas, muvaffakiyet ve isabetli sözler söylemeni nasip etmesi, söylediklerinle de seni hem kendine hem de başkalarına faydalı kılması için dua et. Zira nice hatipler vardır ki söylediklerinden ibret almaz; alsa bile, bilhassa üzerinden uzun zaman geçince söylediklerini çabucak unuttur.

Daima Allah Teâlâ'dan sana fesahat (güzel ve düzgün konuşma) ve beyan (etkili ifade gücü) vermesini niyaz et.

Üçüncüsü: Bir dizi hutbenin, genellikle verilmesinden çok önce hazırlanmasıdır ve hazırlanması ile verilmesi arasında aylar veya yıllar olabilir.

Aklınıza bir konu geldiğinde veya okumaların esnasında kıymetli bir faydaya, dikkatini çeken bir hadise yahut üzerinde tefekkür ettiğin bir ayete rastladığında, bunu hiç vakit kaybetmeden hemen kaydet. Zira o esnada duygular coşkun, fikirler ise taze ve birbiriyle irtibatlıdır. Şayet o an yazmayı ertelersen, fikirler ve hatıra gelen düşünceler zayi olur, onları hatırlamak ve zihinde yeniden canlandırmak zorlaşır. Sonra da hatırına gelenleri yazıya dök. Daha sonra ilmi malzemeyi Kur'an ve sünnetten ve Kur'an ve sünnetten, ayrıca kitaplarını okurken sözlerine muttali olduğun âlimlerin sözlerinden toplamaya başla. Gerektiğinde Mektebetü'ş-Şamile'de veya internette araştırma yap.

Kur'an ayetlerine, Nebvî hadislere, Selef-i Salihin'in sözlerine ve eserlerine, tarihe, özellikle güncel meseleler ve olaylarla ilgili olarak yaşayan rabbânî âlimlerin sözlerine özen göster.

Hutbe konusuyla ilgili bulduklarınızı, sıralama ve inceleme yapmaksızın bilgisayardaki bir dosyaya koy.

Aklına gelen veya karşına çıkan konular ve faydalı bilgiler hususunda daima şöyle hareket et: O an zihnine gelenleri not al, araştır ve gücün yettiğince yaz. Sonra onu bir kenara bırakıp güncel okumalarına devam et. Şayet yazdığın veya bir kısmını kaleme aldığın hutbelerden biriyle ilgili bir faydalı bilgiye, bir ayete veya bir hadise rastlarsan, onu ilgili yere ilave et.

Böylece bir hutbe metni elinde yıllarca kalabilir; onu derslerinde, sohbetlerinde veya konuşmalarında sunarsın. Zira bu esnada sana, daha önce aklına gelmemiş nice incelikler ve faydalar açılacak, unutmuş olduğun şeyleri hatırlayacaksın. Böylece hutbenin metni, cuma hutbesinde irat ettiğinde mümkün mertebe hazır ve eksiksiz olacaktır.

Dördüncüsü: Hazırladığın metni tamamen ya da parça parça, mescitlerde yapacağın konuşmalarla veya özel meclislerinde sun. Bunun amacı ise:

a- Bilgileri pekiştirme ve koruma.

b- Hutbenin insanlar arasında, özellikle de hutbe verdiğin camiye yakın olmayan mescitlerde

yayılması gerekir. Çünkü cemaatin çoğunlukla senin yanında bulunmaz.

c- Konuyu daha etraflıca inceleyip derinleştirmektir. Zira genellikle bir konuşma yaptığında, konuşma esnasında veya sonrasında ya üzerinde durulması gereken önemli hususlar zihninde belirir ya da seni dinleyenlerden bir soru veya açıklama talebi gelir.

Beşincisi: Hazırladığın metni cuma günü, hutbe vaktinden yaklaşık iki saat önce, tıpkı hutbede irat ettiğin gibi irat et.

Altıncısı: Araştırma ve hazırlıkta aşırıya kaçmamalı, asıl hedefin önce kendine, sonra da her seviyeden dinleyiciye faydalı olacak bilgileri toplaman olmalıdır.

Yapmacık tavırların her şeyde zararlı ve meşakkatli olduğunu ve sahibini genellikle ameli yarıda bırakmaya veya bıkkınlık ve gevşekliğe götürdüğünü gördüm.

(Hatibe Hutbe Esnasında Ne Yapacağına Dair Tavsiyeler)

Hutbe esnasında yerine getirmen gereken birkaç husus vardır:

Birincisi: Kıssalardaki olayları, durumları ve ibretleri yaşarken, duygularını yapmacık bir şekilde göstermeye veya gizlemeye çalışma. Bağlama göre; yüzünün ifadeleri, gözlerinin ifadeleri ve sesinin farklı tonlamalarıyla duygularını ortaya koy.

Bil ki, hitabın ne kadar doğal ve yapmacıktan uzak olursa o kadar etkili olur. Yetiştğin doğal haline ve hutbe dışındaki konuşmalarında kullandığın üslubuna sadık kal, bununla birlikte ses tonlamalarına ve hitabeti güzelleştirmeye de özen göster.

Birçok hatip, sanki hitabetin tekdüze ve kendine has özel bir üslubu olduğunu düşünerek hutbe için alıştığı üsluptan tamamen farklı bir üslup benimsemekte, bu da onların dinleyiciler üzerindeki etkisini kaybetmesine ve kalplerine ulaşamamasına yol açmaktadır.

İkincisi: Hutbe, dinleyicinin tam olarak dinlemesine engel olacak şekilde art arda ve hızlı okunmamalıdır. Ağır ağır okunmalı, gerektiğinde kısa duraklamalar yapılmalıdır. Konunun gerektirdiği duruma göre ses tonuna dikkat edilmeli; yeri geldiğinde ses yükseltilmeli ve konuşma hızlandırılmalıdır.

Üçüncüsü: Hutbe vaktini dikkatlice hesaplamalı, ihtiyaç olmadıkça da uzatmamalıdır.

Dördüncüsü: Hatip, hutbe esnasında cemaatten birinin konuşması gibi bir hata gördüğünde, bu hataya karşı genel bir uyarıda bulunarak nazikçe ikaz etmelidir.

(Hatibe Hutbeden Sonra Yapacakları ile İlgili Tavsiyeler)

Hutbeden sonra yapman gereken hususlardan bazıları şunlardır:

Birincisi: Hutbeyi eda etmede seni muvaffak kıldığı için Allah Teâlâ'ya hamdetmek.

İkincisi: Hutbeni irad ettikten sonra onu dinlemek; bunun amacı, olumlu yönleri tespit edip güçlendirmek ve kalıcı hâle getirmek, olumsuz yönleri ise belirleyip onlardan kaçınmak ve uzak durmaktır.

Bütün bunlar:

Birincisi: Hutbenin makamını yüceltmektir. Zira onun İslam'da bir kıymeti ve yeri vardır.

İkincisi: Rablerine itaat için namaz kılmaya gelen, yaratıcılarının çağrısına icabet eden ve senden duyacaklarını dinlemeye istekli olan Müminlere hürmet etmektir.

Ayrıca, olumlu ve olumsuz yönlerini sana göstermesi için onu doğru sözlü bir nasihatçiye de arz edebilirsin.

Aynı şekilde, özellikle hatiplerin az olduğu ülkelerde, seninle birlikte namaz kılmayan halkın genelinin de faydalanması için bunun kaydedilip sesli ve yazılı olarak yayımlanması da mümkündür.

Onun için sosyal medyada bir sayfa ve aynı şekilde özel bir web sitesi kurman da güzel olur.

Aynı şekilde, hutbeleri yayımlayan sitelerle iş birliği yapmak ve kendi hutbelerini bu sitelerde paylaşmak; özellikle de az bulunan tercüme hutbeleri yayımlamak.

(Hatip ve Allah'a Davet Eden İçin Genel Nasihatler)

Cuma hatibi olan kardeşimize, aslında kendimiz için de bir hatırlatma olan şu nasihatleri sunuyoruz:

1 «Müjdeleyin, nefret ettirmeyin.»

Muvaffak ve başarılı hatip; müjdeleyen, nefret ettirmeyen, insanlara iyimserlik ve umut ruhu

¹ - Hadisi Ebû Dâvûd: (531), İbn Mâce: (987), Ahmed: (17906) ve diğerleri rivayet etmiş ve el-Elbânî sahih olarak değerlendirmiştir.

aşıl原因, ümitsizlik ve tembellik tozununu gideren, gayret ve amele teşvik eden kimsedir.

Ey hatip kardeşim! Hutbe konularının, her zaman ve her yerde meydana gelebilecek facialar, musibetler ve olumsuzluklar etrafında dönmesinden sakın. Bilakis, hutbelerinin çoğunu umut verici konulara ayır; güzel ahlak, davranış ve örnek şahsiyetlerden bahset ki insanlar bu ahlakı, bu davranışları ve bu kişileri kendilerine örnek ve yol gösterici edinsinler.

Bir hata gördüğünde, şerî bir usulle ve uygun bir üslupla insanları bu konuda uyarmakta bir beis yoktur.

1 (İnsanların genelini göz önünde bulundur)

-Allah seni korusun- halkın genelini gözünün önünde bulundur. Çünkü hutbelerine ve öğütlerine en çok layık ve en öncelikli olanlar onlardır. Nitekim Peygamber Efendimiz –sallallahu aleyhi ve sellem–, Osman bin Ebi'l-Âs- radiyallahu anh-ı,

¹ - "Medâricü's-Sâlikîn Beyne Menazili İyyâke Na'budü ve İyyâke Nesteîn" Ancak Sana ibadet eder ve yalnız Senden yardım dileriz diyenlerin makamları arasındaki mertebeler": (2/ 66).

kavmine imam tayin edildiğinde şöyle buyurmuştur:

"وَأَقْتَدِ بِأَضْعَفِهِمْ".

¹ «Onların en zayıfını/düşkününü ölçü al.»

Yani: En zayıf olanın durumunu gözet. Onlara zor gelmeyecek bir namaz kıldır. Zayıf bedenleri gözetmek ne kadar önemliyse, zayıf anlayışlı (seviyesi düşük) kimseleri gözetmek de ondan daha az önemli değildir.

Fakat sen, halkın geneline önem vermeyip sadece onların seçkinlerini, önde gelenlerini, seni sevenleri ve talebelerini gözetirsen, bu durum seni birtakım sakıncalara sevk edecektir:

Birincisi: Lafızları seçmede kendini zorlamak, yapmacık kafiyeleler kullanmak ve halkın geneli ve benzerleri yerine kendi seviyelerine uygun konuları seçmek.

İkincisi: Senin, dikkatini daha çok kültürlü kesimin ve benzerlerinin ilgilendiği şeylere vermek sebebiyle, halkın genelini kendilerine fayda sağlayacak öğütlerden ve toplumsal meselelerin çözümünden mahrum bırakmandır. Çünkü onlar, ilmin ince meselelerini, çıkarımları, yeni ve ilginç konuları dinlemek isterler. Kimileri de siyaset konuşulmasını ve güncel meselelerde derinleşmeyi

¹ - "Saydü'l-Hâtır": 67.

arzu eder. Oysa bu, onların ne dinlerine ne de dünyalarına gerçek anlamda fayda sağlar.

Üçüncüsü: Niyetin bozuk olması, sırf Allah rızası için olması gerekirken, seni sevenleri gözetmeye, onların hoşuna giden ve onları razı eden şeylere yönelmesidir.

İnsanların hutbelerine rağbet ettiğini ve onları dinlemek için yarıştıklarını gördüğün zaman, şüphesiz ki sen de onları dikkate alacak ve kendilerini razı edecek şekilde hutbe vereceksin.

İşte o zaman Allah Teâlâ senden bereketi, kabulü, menfaat ve faydayı kaldırır.

Hatibin halkın geneline faydalı olmayı öncelemesi, onların seviyesinin üzerinde olabilecek bazı önemli meselelere hiç değinmemesi gerektiği anlamına gelmez. Bu tür konular, ilim talebeleri, yetkililer ve benzeri kimseler gibi bazı özel gruplara fayda sağlayabilir; ancak bu, ihtiyaç ölçüsünde olmalıdır.

1 (Kendini beğenmekten veya insanların seni övmesinden sakın.)

Cuma hatibi minbere çıktığında, kendisini dinlemek üzere toplanan ve aralarında âlim,

¹ - Müslim (2642) rivayet etmiştir.

doktor, büyük (makam sahibi), hakim, zengin ve yetkili kimselerin de bulunduğu insan kalabalığını görünce, nefesine bir kendini beğenmişlik gelebilir. Özellikle de bu kimselerin birçoğunun kendisi için geldiğini bildiğı zaman bu duyguya kapılması daha kolay olur. Bu nedenle basiretli hatibin, kendini beğenmekten ve gururdan Allah'a sığınması, her cuma günü bu kendini beğenmişlikten ve nefsinin büyük görme hastalığından kurtulmak için nefsiyle mücadele etmesi ve bu lütfu, insanları kendisine yönlendirmiş olan Allah Teâlâ'ya nispet etmesi gerekir.

Selefi Salihin'den bazıları şöyle demiştir: "İnsanlarla bir arada oturduğunda, kalbine ve ruhuna nasihat eden bir kimse ol. Onların senin için toplanmalarına aldanma. Çünkü onlar senin dış görünüşünü bakar. Allah ise senin içini gözetir"¹.

Allah -Azze ve Celle-'ye karşı ihlaslı ol ve imanını güçlendir. İnsanların övgüsüne kapılıp kendini beğenmekten sakın. Çünkü insanların birçoğu övdükleri zaman aşırıya giderler. Hâlbuki sen, kendini en iyi bilensin!

¹ - Câmiu'l Ulûmi ve'l Hikem, İbn Receb: 1/84.

İbn el-Cevzî -rahimehullah- şöyle demiştir: "En büyük mihnet, avamın övgüleridir; zira o, nicelerini aldatmıştır!"¹.

İnsanların sana veya hutbelerine olan senasından dolayı sevinmen ayıp değildir. Nitekim Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e: "Bir kimse, bir hayır yapar da halk bu sebeple onu överse, buna ne buyurursunuz?" diye sorulunca, O şöyle buyurmuştur:

«تِلْكَ عَاجِلُ بُشْرَى الْمُؤْمِنِ».

«Bu, Müminin peşin müjdesidir.»².

Mümin amel işlediği zaman «Kişi amelini sırf Allah için halis kılar, sonra Allah da onun için Müminlerin kalplerine güzel bir övgü koyar, o da Allah'ın lütfu ve rahmetiyle sevinir ve bununla müjdelenirse; bu durum ona zarar vermez.».

Asıl ayıp ve günah; onların övgüsüyle böbürlenip, sana hayrı ulaştıran, onu sevdiren ve kolaylaştıran Allah'ın lütfu, rahmeti ve keremiyle sevinmek yerine, kendi gayretin ve amelinle sevinmen ve fazileti nefsine mal etmendir.

1 - Müslim rivayet etmiştir. (869).

2 - İbn Âşûr'un Usûlü'l-İnşâ ve'l-Hitâbe kitabı s. 126.

Kendini beğenip böbürlenme hastalığına yakalanmanın işareti: Eleştiriden yüz çevirmek ve nasihatten hoşlanmamaktır.

1 (Onlara dinlerinde ve dünyalarında fayda verecek şeyleri söylemek)

Seni dinlemeye gelenlere, dinlerinde ve dünyalarında kendilerine faydalı olacak şeyleri anlat. Hazırlanırken kendine sor: İnsanlar mescitten çıktıklarında, onlara dinleri ve ahlakları konusunda ne fayda sağlamış olacağım?

İstifade etmedikleri şeyle öğüt verme.

Mesela siyasetin incelikleri hakkında konuşmamın veya Müslümanların musibetlerinden sürekli bahsetmemin onlara ne faydası olur?

Hassasiyeti ve onu açıkça dile getirmekten korkmam sebebiyle kapalılıkla çevrili bir konuyu, sadece en seçkin kimselerin anlayabileceği işaretler ve kinayelerle ortaya atmamdan ne istifade edecekler?

Yöneticiye insanların önünde, açıkça veya imalı bir şekilde nasihat etmenin onlara ne faydası olacaktır? Zira çoğunlukla fitnelere sebep olması ve

¹ Buhârî (3568) ve Müslim (2493) rivayet etmiştir.

hatibe de zarar vermesi nedeniyle Selef-i Salihin, yöneticiye alenen nasihat etmeyi yasaklamıştır.

1 (Hutbe Esnasında Sükûneti Korumak)

Hatip, hutbe esnasında sakin olmalı, heyecana kapılarak konunun dışına çıkmamalı veya sonradan pişman olacağı sözler söylememelidir. Zira aşırı heyecana kapıldığında, genellikle konsantrasyonunu ve sözlerine olan hakimiyetini kaybeder. Hatta sesi, dinleyicilerin birçoğunu rahatsız edecek kadar yükselebilir.

2 (Hutbeyi uzatmaktan sakınmak)

Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem- hutbeyi kısa tutardı. Ashabı -radiyallahu anhum- ve onlardan sonra gelen bu ümmetin selefi de -Allah Teâlâ onlara rahmet eylesin- böyle yapmışlardır.

Ebû Vâil -rahimehullah- şöyle demiştir: Ammâr -radiyallahu anh- bize kısa ve tesirli bir hutbe verdi. Minberden inince kendisine; "Ey Ebe'l-Yakzân! Gerçekten çok tesirli ve özlü konuştun, keşke biraz daha uzatsaydın?" dedik. O da şöyle dedi: "Ben, Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in şöyle buyurduğunu işittim:

1 - Zâdü'l-Meâd Fî Hedyi Hayri'l-İbâd: 1/409-410.

2 - "Bir önceki kaynak": 1/386.

«إِنَّ طُولَ صَلَاةِ الرَّجُلِ، وَقِصَرَ خُطْبَتِهِ، مَثْنَةٌ مِنْ فَقْهِهِ، فَأَطِيلُوا الصَّلَاةَ، وَأَقْصِرُوا الْخُطْبَةَ، وَإِنَّ مِنَ الْبَيَانِ سِحْرًا».

«Bir adamın namazı uzun kıldırıp hutbeyi kısa kesmesi dini iyi bildiğini gösterir. Bu sebeple namazı uzun kıldırıp hutbeyi kısa kesiniz. Şüphesiz ki bazı sözler sihir gibidir.».

Ebû Vâil'in (teneffeste) sözü: Yani; hutbeyi uzatsaydın demektir.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in (meinne) sözü, yani bir işarettir manasına gelir. Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'in (onun fıkından): «Yani kişinin fıkının (dinî anlayışının) bilindiği şeylerdendir. Herhangi bir şey bir başka şeye delâlet ediyorsa, o onun meinnesi (işaretidir)»

Hutbenin kısa tutulmasının üç kıymetli faydası vardır:

Birincisi: Sünnete uymak.

İkincisi: Hutbenin hazırlanmasının kolaylığı ve gerek hazırlanırken, gerek sunulurken, gerekse bittikten sonra iç huzurun sağlanmasıdır.

Hatiplerden birçoğu, cuma sabahından veya daha öncesinden hutbenin endişesini duyarlar ve zihnen ona hazırlanmakla meşgul olurlardı. Hutbeyi kısaltıp on dakikayı geçmediklerinde ise o endişenin tamamı veya çoğu ortadan kalmış oldu.

Üçüncüsü: Dinleyenlere kolaylık sağlamak. Zira insanların neredeyse tamamı, hutbesini kısa tutandan hoşnut olur, uzatandan ise rahatsızlık duyar.

Hatip ve dinleyenler için en uygun süre, yaklaşık on ila on beş dakika arasındır; zira insanlar, hutbenin kısa olmasının uzun olmasından daha makbul olduğu ve kendilerine daha hafif geldiği konusunda neredeyse hemfikirdir.

(Garip sözlerden uzak durmak)

Anlaşılması zor ve yabancı kelimeler kullanmaktan kaçın. Zira insanların bu tür sözlerle ihtiyacı olmadığı gibi, onlara bir faydası da yoktur. Bu sözleri zikretmekte ve çokça kullanmakta nefsin bir payı olabilir.

Muteber edebiyat ve belagat âlimleri, herkesin anlamayacağı sözlerden sakındırmıştır.

(Kendini zorlayarak kafiye sözler kullanmaktan uzak dur.)

Seci': "Nesirdeki fasılların (cümle sonlarının) tek bir kafiye üzerinde uyumlu olmasıdır." Şâri-i Hakîm, secide zorlamaya gidilmesini yasaklamıştır. Edebiyatçılar ve belâğat alimleri de bunu hoş karşılamamışlardır; "Çünkü seci", dinleyenlerin zihnini manaları tam olarak anlamasına engel olan

zorlama lafızları beraberinde getirir. Eğer seciye müsamaha gösterilecekse, bu ancak zorlama olmaksızın kendiliğinden ortaya çıkan seci' olmalıdır. Yani, konuşanın seciyi değil, secinin konuşanı arayıp bulduğu türüdür."

Kafiyeli sözler söylemek için tekellüfe girmekten kaçın; zira bu zorlama sana onu oluşturma zahmeti yükler, dinleyenlere de anlama zahmeti verir. Fakat bu sözler aklına kolayca gelirse, lafızları diline hafif gelirse ve dinleyen için de anlaşılır olursa, bunda bir sakınca yoktur.

(Dış Görünüşün Düzgünlüğüne Özen Göstermek)

Hatibin dış görünüşünün düzgünlüğüne gösterdiği özen, iç dünyasına gösterdiği özenden daha az olmamalıdır. Zira dışın düzgün veya bozuk olması, ancak için düzgün veya bozuk olmasının bir neticesidir. Hatibin görünüşünün düzgünlüğü ise şu hususlarla olur:

Birincisi: Elbisesinin aşırılığa ve israfa kaçmadan güzel ve temiz olması gerekir.

İkincisi: Bedenin temizliği, güzel koku sürünülmesi, bıyıkların kesilmesi veya kısaltılması ve sakalın uzatılması gerekir.

Üçüncüsü: Mescidin dışında insanlara selam verirken, hutbeye çıkarken ve bitirdikten sonra güler yüzlü ve mütebessim olması gerekir. Zira samimi bir tebessüm ve güler yüzlülük, insanlara hatibi, onun hutbelerini ve nasihatlerini sevdirebilir. Bu durum, Allah için ihlasla yapıldığı takdirde bir ibadettir. Akılları ve kalpleri etkisi altına alan da budur. Güler yüzlü kimsenin yaptıkları övülür ve küçük kusurları hoş görülür. Bunun aksine somurtkan ve çatık kaşlı kimse, kendisinden Allah'a sığınılan bir kimsedir ve onunla karşılaşıldığında kalbi sıkıntı ve darlık kaplar.

-Ey hatip kardeşim!- Sen güler yüzlü ol! O zaman kalplerin ferahladığını, insanların sana yöneldiğini, onların nezdinde hayırla yâd edildiğini, tavsiyelerini ve öğütlerini kabul ettiklerini, hataların ve dil sürçmelerin için mazeretler aradıklarını göreceksin.

Dördüncüsü: Yürüyüşünde, minbere çıkışında ve oturuşunda tevazulu ve edepli olması, oturuş ve hutbe esnasında da cemaati güzel bir şekilde karşılaması gerekir.

Ayrıca dikkat çeken bir durum da bazı hatiplerin hutbeden önce, insanları umursamadıklarını gösteren bir tavırla oturmaları ve insanların yüzlerini süzmekle meşgul olmalarıdır. Hutbeye başladıklarında ise insanlara umursamaz ve

aldırmaz olduklarını hissettirerek bakarlar. Sanki onlara cesur ve gözü pek olduklarını göstermeye çalışır gibi, sert ve yüksek bir ses tonuyla, emir ve yasaklarını doğrudan yönelterek hitap ederler. Bu üslup, insanlar tarafından hoş karşılanmaz, bilakis onlarda bir iticilik hissi uyandırır.

Beşincisi: Gereksiz yere sakalını sıvazlayıp ona dokunmamalı, özellikle de minberde otururken etrafına çok bakınmaması gerekir. Çünkü bu, hatibin heybetini azaltır veya karşıındakileri önemsemediği izlenimini uyandırır.

Altıncısı: Misvakı yumuşak ve edepli bir şekilde kullanması gerekir. Bazı hatipler -Allah onlara hidayet versin- mescide girdiklerinde dikkat çekici bir şekilde misvak kullanırlar. Bazıları ise hutbeye başlamadan hemen öncesine kadar misvak kullanmaya devam eder, böylece ağzında misvak parçaları kalır ve hutbe esnasında bu kalıntıları dışarı atar. Bu, çirkin görülen bir davranıştır ve hatibin insanları ve hutbenin büyük makamını hafife aldığı izlenimini uyandırabilir.

Yedincisi: Giyimde isbâl (pantolonun aşık kemiklerinden aşağı geçmesi) yapmamak suretiyle Sünnet'e bağlı kalmak, sakalda ise onu serbest bırakmak (kısaltmamak) uygun olandır. Çünkü hatip örnek bir şahsiyettir. Sözü ile fiili birbirine aykırı olan bir kimseyi insanlar nasıl örnek alabilir?

Sözü kendisine tesir etmemiş birinin konuşmasından insanlar nasıl etkilenebilir?

Sekizincisi: Konuşma esnasında bedenin sükûnet içinde olması gerekir; zira bu, nefsin sükûnetinin delilidir.

(Hutbenin Hazırlanma Süresindeki Farklılık)

Hutbenin hazırlanma süresi: Hatibin kültür ve ilmine ve sunacağı konuya göre değişir. Zira konu ikiye ayrılır:

Birincisi: Fıkıhî veya akidevi meseleler ve bunların temellendirilmesi gibi ilmî bir nitelik taşımasıdır. Bu tür meselelere, makamına layık bir zaman ayrılması gerekir. Bunların hafife alınması ve hutbeden birkaç saat önce hazırlanması ise uygun değildir.

İkincisi: Konunun öğüt (vaaz) ağırlıklı, toplumsal içerikli veya benzeri türde olması hâlinde, hazırlık süresi genellikle kısa olur.

Hitabete yeni başlayan, yeterli tecrübe ve ilmî birikime sahip olmayan kimseye tavsiyem şudur: Başlangıçta kendisinden önce gelen hatiplerin hutbelerinden istifade etsin. İstifade edeceği kimsenin hutbeleri ise şu üç özelliğe sahip olmalıdır:

Birincisi: İradı zor gelmesin diye kısa olması gerekir.

İkincisi: Dilbilgisi ve ilmî açıdan sağlam olması gerekir.

Üçüncüsü: Lafız ve mana olarak tekellüften uzak olması gerekir.

Zamanla uygun gördüğü şekilde değişiklikler veya ilaveler yapmasında bir sakınca yoktur, ardından da kendisinden öncekilerden istifade ederek hutbeyi bizzat kendisi yazmaya çalışmalıdır.

(Dinleyicilere doğrudan emir vermekten kaçınmak)

Allah seni korusun ve doğruya iletsin; konuşmacıyı değil, sadece dinleyicileri hedef alan "yapın" veya "yapmayın" gibi emir ifadelerinden kaçının. Bunların yerine "yapalım", "bırakalım" ve benzeri ifadeleri kullanın. Zira bu üslup, dinleyicilere senin tevazunu, kendin için sevdiğin hayrı onlar için de sevdiğini ve onlardan ne dinen ne de ahlaken üstün olmadığını hissettirir.

Muvaffak olan hatip: Sözü nü başkalarına yöneltmeden önce nefsine yöneltir, başkalarına vaaz etmeden önce kendine vaaz eder. Dolayısıyla hutbelerindeki sözleri, insanlara yöneltmeden önce ilk olarak kendisine yöneliktir. Bunu yaptığı zaman

Allah onu yüceltir, söyledikleriyle ona fayda verir; hidayetini, insanlar tarafından kabul görmesini ve doğruluğunu artırır.

1 (Hitabette Taklit Ne Zaman Güzel ve Ne Zaman Çirkin Olur?)

Üslubunda veya içeriğinde belirli bir hatibi taklit etme. Zira ona uygun olan sana uymayabilir. Taklit, senin özgünlüğünü ve yeteneklerini köreltir. Sen, Rabbinin sana verdiği kabiliyet, yetenek ve ilme göre hutbe vermelisin.

Başlangıç seviyesindeki bir kimseye gelince; üslup ve içerik bakımından başkasından istifade etmesinde bir sakınca yoktur. Ancak onun bir kopyası olmamalı, bilakis onu kendisini geliştirmede bir yardımcı olarak görmelidir.

(Etrafında toplananların azlığına üzülme, çokluklarıyla da böbürlenme.)

Bil ki -Allah seni faydalı kılsın-; nefis, dinleyenlerin ve hazır bulunanların, özellikle de akrabaların ve arkadaşlarının çok olmasını ister. Hatta belki onların gelip gelmediğini sorar, içlerinden birinin gelmemesine -kalbinden bile

¹ - "El-Hatâbe 'İnde'l-'Arab", Li-Muhammed el-Hıdır Hüseyin s. 189.

olsa- sitem eder. Bu hastalıktan kurtulmak için nefsinle mücadele et. Onun gelmemesi senin zayıf olduğun anlamına gelmez. Aksine bu, onun huzuru ve faydayı başka bir hatipte bulmasından, evinin oraya yakın olmasından ya da başka sebeplerden kaynaklanabilir.

Samimi, doğru sözlü bir hatip, insanların kendisi dışında birinin sohbetine katıldığını duyduğunda bundan memnun olur, onun doğruluk üzere olması ve etrafına faydalı olması için Allah'a dua eder ve onda bir iyilik gördüğünde de bunu takdir eder.

Cemaatinin azaldığını ve insanların senden uzaklaştığını gördüğün zaman nefsini hesaba çek. Zira bu kusur; üslubunun zayıflığından, sunduğun konunun yetersizliğinden, hutbeyi uzatmandan, ihlasının zayıflığından veya bunlara benzer başka sebeplerden kaynaklanıyor olabilir.

Dürüst ve öğüt veren kimselerle istişare et; onlardan seni dinlemelerini rica et ve samimiyetle geri bildirimlerini iste. Allah Teâlâ'nın izniyle faydalı sonuçlar elde edeceksin.

(İyi Hazırlığın Önemi)

Hutbeyi doğaçlama yapıyor olsan bile mutlaka iyi hazırlan; konu basit görünse ve daha önce anlatmış olsan dahi iyi hazırlanmayı asla ihmal etme.

İyi bir hazırlık yapmak, hatipler için en zevkli işlerdendir. Hatta onlar, hazırlayıp üzerine emek verdikleri konuları sunmak için Cuma gününü hasretle beklerler.

Sürekli olarak hazırlık yapmamanın ve başkalarının hutbeleriyle yetinmenin ise birçok olumsuzluğu vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Birincisi: Gayretin zayıflaması, azmin kırılması ve nefsin, başkalarını taklit etmekle yetinerek zillile düşmesidir.

İkincisi: (Taklit etmek), senden heyecanı, canlılığı ve zevki alıp götürür; böylece o iş, sanki üzerinden atmak istediğin bir yük hâline gelir. Bu da üslubunu ve insanların seni kabulünü olumsuz etkiler.

Üçüncüsü: İnsanların çoğu, hatibin hutbeyi bizzat hazırlamadığını, aksine başkasından aktardığını hisseder. Çünkü hutbenin üslubu ve içeriği, onun kendi üslup ve seviyesinden farklıdır. Bu yüzden hutbe onların nezdinde kabul görmez.

Dördüncüsü: Taklitten gerçek anlamda fayda göremezsin; fayda görsen bile bu çok sınırlı olur. Çünkü sahibi tarafından araştırılarak ve hazırlanarak emek verilmemiş bir çalışma, çok geçmeden unutulur ve yok olup gider.

Allah Teâlâ dilemedikçe ilerleyemezsin; azmin artmaz, gayretin büyümey ve ilminden de istifade edilmez.

Bundan dolayı, iyi bir şekilde hazırladığınız hutbeyi unutmazsınız ve yıllar sonra ona dönseniz bile, sanki onu yeni vermiş gibi içinde ne olduğunu bilirsiniz.

Başkalarından naklettiğin hutbeleri ise kısa sürede unutursun. Bunu bir tecrübe et; üzerinden dört veya beş yıl geçmiş hutbelerine dönüp bak, onları unuttuğunu veya içlerinde geçenlerden ancak cüzi bir bölümünü hatırlayabildiğini göreceksin.

Ayrıca, kendisinden faydalanılacak bir kitap oluşturmak için materyal toplama hususunda da ondan faydalanamazsın.

Bu nedenle hutbeni bir kitap yayımlayacakmışsın gibi hazırlamak için gayret et. Hadisleri tahrir et (kaynaklarını tespit et) ve bazı muhaddislerin sözlerinden yararlanarak sahihlik derecelerini açıkla. Başvurduğun kaynakları ve referans aldığın eserleri de dikkatlice not edip göster. Ayrıca hutbene nahiv (gramer), imla ve dil açısından özen göster.

(Noktalama İşaretlerine İtina Göstermek)

Hutbeyi okuyan kişinin, virgül ve benzeri duraklama ve noktalama işaretlerine dikkat etmesi ve uygun olmayan yerlerde sıkça durarak zor durumda kalmamak için nefesini dikkate alarak duracağı özel işaretler belirlemesi gerekir.

(Konuları ve Uslupları Çeşitlendirmenin Önemi)

Konularını çeşitlendir ve hutbelerini sadece kalplerin ahvali veya ümmetin genel meseleleri gibi konularla sınırlayan tek bir üsluba bağlı kalma. İnsanların din ve dünya hayatlarındaki ihtiyaçlarını gözet.

Aksine konularını çeşitlendir ki, insanların gönlünde hutbelerine karşı bir şevk uyansın.

Onu birbirine bağlı bir zincir haline getirsen dahi, ihtiyaç anında kesilmesinde bir sakınca yoktur.

Bil ki; Kur'an-ı Kerim'den, sahih sünnetten ve Ashâb-ı Kirâm'dan -radıyallahu anhum- alınan kıssaların, dinleyenler üzerinde büyük bir tesiri vardır. Bunlarda büyük dersler, ibretler, öğütler ve değerli inciler bulunur. Bu nedenle bunlara karşı istekli ol ve onları etkileyici bir üslupla sunmaya

özen göster. Ayrıca onlardan faydalar ve ibretler çıkarmaya çalış.

Hutbeni kıssalardan, gerçek hayattan örneklerden ve benzeri unsurlardan yoksun bırakma; aksi takdirde hutbelerin sıkıcı ve ağır olur.

Kıssaları ve olayları en güzel üslupla sunmaya, onlarla içtenlikle bütünleşmeye ve bunun yüz ifadelerine ve ses tonuna yansımaya son derece özen göster.

İnsanların yaşadığı gerçek hayatı ve onların dertlerini iyi kavramaya özen göster ki, sen bir vadide, onlar başka bir vadide olmasın.

(Hitabet ve İnsanları Etkileme Becerilerini Edinmenin Önemi)

Hitabet sanatını ve insanları etkileme becerilerini kazanması gereken kişilerin başında hatip gelir; çünkü hatibin, söylediklerini kabul ettirebilmesi için insanları ikna etmesi ve onların dikkatini çekmesi gerekir.

Güçlü bir üsluba ve etkileyici bir hitabete sahip olan hatipten insanlar, bu özelliklere sahip olmayan kişiden -daha fazla ilim sahibi ve daha yüksek bir makamda olsa bile- genellikle daha fazla faydalanır.

Hatibin hitabet sanatı üzerine dersler dinlemesi -ki bu derslere katılması daha doğrudur- yahut bu konuyla ilgili kitaplar okuması gerekir.

Kim Allah Teâlâ'ya karşı samimi olur, nefsini ve vaktini O'na adarsa, Allah Teâlâ da ona lütfundan ve ihsanından, aklından geçirmedeği, hayaline bile gelmeyen şeyleri ihsan eder. Kim Allah Teâlâ'nın sevdiği şeyleri yaparsa, Yüce Allah da ona sevdiğinden daha fazlasını karşılık olarak verir. Kim nefsini Allah Teâlâ'ya adarsa, Allah Teâlâ da mahlukatını onun hizmetine sunar ve ona mutluluk, makam, güç ve iktidar yollarını kolaylaştırır.

Öyleyse, Yüce Rabbin sana bahsettikleri ile senin aranda, Allah için samimi bir azimden, O'nun yolunda güçlü bir iradede, Allah'ın sevdiği ve razı olduğı şeyler uğruna sevdiğin ve arzuladığın şeyleri terk etmekten bu uğurda dünya ehli, hevâ ve heveslerine uyanlar ve makam sahipleri yanında değerinin düşmesine sebep olsa bile O'nun dinini ve şeriatini yüceltmek için yılmadan gayret göstermekten başka bir şey yoktur.

(Yenilik İlkesi)

Allah Teâlâ, insanı daha iyiye doğru yeniliğı ve değişimi sevecek şekilde yaratmıştır. Bu yüzden insanlar tek bir hâl üzere kalmazlar ve hayatta ne

zaman yeni bir şey ortaya çıksa, güçleri yettiğince onu elde etmeye koşarlar.

Günümüzdeki insan, on yıl önceki insan değildir. Bilakis o, bugün yaşam koşullarını, arabasını ve evini daha iyiye doğru yenilemiş ve değiştirmiştir.

Cuma hatibi, üslubunu sürekli yenilemeye ve geliştirmeye, ayrıca hitabet ve etkileme becerilerini artırmaya en çok ihtiyaç duyan kimselerdendir. Çünkü hatip, göreve başladığı günden beri alıştığı tek bir tarzı sürdürürse, şüphesiz bu durum onu daha iyiye ve daha güzele götürmez; aksine gerilemesine sebep olur. Zira insanın tabiatı gereği, yaş ilerledikçe azmi ve canlılığı zayıflar, ruhu sönükleşir ve etkisi azalır. Bu yüzden hatip, kendisini canlandıracak, azmini ve ruhunu güçlendirecek, beceri ve yöntemlerini geliştirecek şeylere ihtiyaç duyar. Böylece kendisinde ve duyularında meydana gelen zayıflık hâllerine galip gelebilir.

Bir çok hatip, hatipliğe başladığından bu yana belirgin bir değişim göstermemiştir; peki bu, onun daha en başından mükemmelliğe ulaşmış olduğu anlamına mı gelir?

Hayır.

Öyleyse neden, alışageldiği yöntem üzerinde kalmaya devam eder de üslubunu ve anlatımını

gözden geçirip yenilemez? Neden geliştirme, yenilenme ve özgünlük adına doğru adımları atmaz? Oysa geçim ve dünya işlerini iyileştirmek için büyük bir gayret göstermiştir.

Hutbe makamı, kişinin hayatında yerine getirdiği vazifelerin en şerefli ve en yücesi iken, bu uğurda nasıl gayret göstermez?

(Etkileyciliğin İki Önemli Unsuru Olan Ses ve Bakışa Dikkat Etmek)

Başarılı hatibin şu iki aracı kullanmaya şiddetle ihtiyacı vardır:

1- Ses: En güçlü etki aracıdır ve etkisi, aşağıdaki hususların gözetilmesiyle kemale erer:

a- Ses seviyesi, yükseltilmesi ve alçaltılması ile hızı ve yavaşlığı bakımından dengeli olmalıdır. Dinleyicilerde sıkıntıya ve gevşekliğe yol açacak kadar alçak ve yavaş olmamalı; onları rahatsız edecek, odaklanmalarını ve anlamalarını güçleştirecek derecede de yüksek ve hızlı olmamalıdır.

b- Hutbe hep aynı bir ses tonuyla verilmemelidir. Zira bazı hatiplerin sesi hutbe boyunca aynı kalır; bu ses tonu kısıp olursa dinleyenlere sıkıntı verir, güçlü ve yüksek olursa da onları rahatsız eder.

Aynı ses tonuyla konuşmak, dinleyicilerin hatibin sözleriyle etkileşime geçmesini engeller; çünkü bu durumda önemli kısımları diğerlerinden ayırt edemezler. Şüphesiz ki, önemli ve etkili sözler, hızlanmayla birlikte sesin belirgin bir şekilde yükseltilmesini ya da yavaşlamayla birlikte alçaltılmasını gerektirir.

c- Cümleleri, anlamlarına uygun bir ses tonu ile okumak gerekir. Soru cümlesi sorar gibi, hayret cümlesi şaşırır gibi söylenmeli; her ifade kendi duygusuna uygun bir tonla verilmelidir.

d- Konuşurken ağzını normalden biraz daha fazla açmak, harflerin net çıkmasını, birbirine karışmamasını ve sesi daha iyi kontrol etmeyi sağlar. Fakat bu ölçülü olmalıdır; aşırıya kaçmak hem gereksiz bir coşkuya hem de hatip için hoş olmayan bir görünüme sebep olur.

h- Hutbeyi normal ses tonuyla vermeli, hutbeye özel bir ses ve eda takınmamalıdır. Çünkü bu, kendisiyle insanlar arasında bir kopukluk oluşmasına ve dinleyiciler üzerindeki en güçlü etki araçlarını kaybetmesine sebep olur.

Hatibin, duraklamanın uygun olduğu durumlarda kısa bir ara vermesi gerekir. Nitekim dinleyicilerinin zihninde pekiştirmek istediği önemli bir fikre değindiğinde, onlara yönelir ve bir

anlığına hiçbir şey söylemeden doğrudan gözlerinin içine bakar.

Bu ani sessizliğin dinleyiciler üzerinde büyük bir tesiri vardır. Öyle ki dikkatlerini çeker ve her birini, ardından gelecek olanlara karşı uyanık ve meraklı hale getirir.

Ancak bu duraklama, uzun bir ara vermeden ve kendi kendine bir zorluk çıkarmadan olmalıdır.

Bunun misali şudur: Ali -radıyallahu anh-, Nebî -sallallahu aleyhi ve sellem-'e bir altın parçası göndermiş, o da bunu bazı ashabı arasında taksim etmiştir.

Bir adam yaklaşıp: "Allah'tan kork! Ya Rasûlallah!" dedi. (...)

Es-Sâdiku'l-Emîn -sallallahu aleyhi ve sellem-'e karşı ne büyük bir cüret!!

Bu yüzden Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- bu cürete şaşırarak şöyle buyurmuştur: «(...) Ben karşı gelirsem Allah'a kim itaat eder? Allah beni yeryüzü halkı hakkında güvenilir kılmışken, siz mi bana güvenmiyorsunuz?»

İki parantez arasındaki kısım, kısa bir duraklamaya işaret eder; zira bağlam, dinleyicilerin dikkatini çekmek ve ardından söyleneceklerle karşı onlarda merak uyandırmak için bunu gerektirir.

Birinci cümle olan «Sâdık ve Emîn olan - sallallahu aleyhi ve sellem- hakkında bu ne cüret!» ifadesi, bir şaşırma üslubudur; zira makam, bunu şaşırان bir kimsenin üslubuyla kurmasını gerektirir.

İkinci cümle olan «Ben Allah'a isyan edersem, O'na kim itaat eder? Allah beni yeryüzü ehli hakkında güvenilir kılmışken, siz mi bana güvenmiyorsunuz?» ifadesi, bir istifhâm-ı inkârî (soru formunda sunulmasına rağmen bilgi talep etmeyip bunun aksine, muhataba mesajı daha etkili bir şekilde iletmek amacıyla duygusal ve düşünsel bir vurgu yapmak) üslubundadır; zira bağlam, ifadenin kınayıcı bir soru şeklinde kurulmasını gerektirir.

2- Bakış: Bakışlar gözlerini dinleyicilerin tamamına yöneltmen ve anlattığın konuyla gözlerinle de uyum içinde olmandır. Bu da şöyle gerçekleştirilir:

a- Bakışları sağa ve sola hafifçe yöneltmek gerekir; fakat bunu hızlı ve sık şekilde abartmamak önemlidir. Zira bu durum, özellikle bir hatip için uygun değildir. Çünkü duyguların kontrolü ele aldığını gösterir ve bu da odaklanma eksikliğine sebep olur.

b- Gözleri yer yer açmak ya da hafifçe kısmak da etkilidir. Zira göz hareketleri, dinleyiciler üzerinde

güçlü bir etki bırakır ve bazen dilin ifade etmediği anlamları bile onlara hissettirir.

Ses ve bakış, hatibin dinleyiciler üzerindeki etkisinin iki temel unsurudur. Bunlar olmaksızın hatip, dinleyicilere vermek istediği mesajı ulaştırma gücünü kaybeder; onları ikna etme, dikkatlerini çekme, heyecan ve canlılıklarını harekete geçirme imkânını yitirir.

Her hatip, sesini ve bakışını hiçbir sıkıntı ya da yapmacıklığa düşmeden kullanabilir; ancak bunda aşırılığa kaçmamalıdır. Zira bu konuda aşırılık, hafiflik ve düşüncesizlik göstergesidir. Aynı şekilde aşırı bir vakur ve durgunluk da bıkkınlığa ve usança sebep olur. En hayırlı olan ise orta yoldur.

Cuma hatibine yakışmayan bazı hususlar vardır ve bunlardan bazıları şunlardır:

1- Elleri hareket ettirmek.

2- Cübbeyi veya sarığı hareket ettirmek, mikrofonlarla oynamak, ileri geri gidip gelmek ve buna benzer davranışlardır.

(Sahih sünnet ile sabit olmamış belirli bir kalıba bağlı kalma.)

Sünnet olduğu zannedilmemesi için, birinci hutbenin sonunda söylenen «Bârakallâhu lî ve lekum fi'l-Kur'âni'l-Azîm...» sözü gibi, sahîh

sünnetle sabit olanlar dışında belirli bir kalıba bağlı kalınmaması gerekir.

Çoğu zaman bazı hatipler, hutbenin sonunda dışına pek çıkmadıkları (belirli) bir duaya bağlı kalırlar. Bazıları ise bu sürekli tekrarlanan duayı o kadar uzatırlar ki; cemaatten pek çok kişi, hatip duaya başladığında sıkıntı ve bıkkınlık hisseder. Çünkü bu dua; çoğu zaman sadece peş peşe sıralanan ifadelerden oluşan ve duada bulunması gereken içtenlik ve etkileşimden uzak bir üslupla sürekli tekrar edilmektedir.

(Harflerin Çıkış Yerlerine ve Birbirine Karışmamasına Özen Göstermek)

Harfleri, çıkış yerlerinden sağlam bir şekilde telaffuz etmeye özen göster; zira bunun fesahat, beyan ve kelamın kuvveti üzerinde derin bir etkisi vardır.

Hatibin eleştirildiği hususlardan biri de; bir harf veya kelime tam yerine oturmadan diğerine geçecek şekilde kelimeleri aceleyle telaffuz etmesidir. Doğru olan ise harflerin hakkını vererek kelimeleri tane tane ve birbirinden ayırarak söylemektir.

Yaratılmışların en fasihi olan Peygamber -aleyhissalâtu vesselâm-'in sözü de aynı bu şekildeydi.

Müminlerin annesi Âişe -radiyallahu anha- şöyle demiştir: «Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- sözlerini sizin gibi peşi peşine sıralamazdı.»

(Hutbenin Maksadı ve Hatibin Ele Alması Gereken En Önemli Konular)

Hatip, insanları dünya hayatının sıkıntılarından ve gündeminden alıp ahiret alemine ve ona hazırlanmaya yönlendirmelidir. Cami, hatibin siyasi meselelere değindiği ve dinleyenlere ne dinlerinde ne de dünyalarında fayda sağlamayan konulara girdiği bir medya kürsüsü olmamalıdır.

Muvaffak olan hatip, hutbelerinin çoğunu imanı ve Allah Teâlâ'ya olan bağlılığı artıran konulara ayırır; zira insanların imanları artıp Rablerine olan bağlılıkları güçlendiği zaman bu durum, onların günahları ve boş ve değersiz işleri terk etmelerinin en büyük vesilesi olur.

Hatibin ihmal etmemesi ve sürekli tekrar etmesi gereken konular şunlardır:

Tevhid ve İslam'ın Şartları.

Namaz Kılma Şekli ve Namazda Huşunun Önemi.

Mevsimsel konular; vakti geldiğinde Ramazan ayının fazileti hakkında konuşmak.

Fitnelerden sakındırma ve onlara karşı nasıl davranılması gerekir.

Bidatlerden sakındırma.

Şeytanın tuzaklarına ve insanı saptırma yollarına karşı uyarıda bulunma.

Ahlak, Adap ve Bunlarla İlgili Hususlar.

İmanı ve Allah'a olan bağlılığı artıran konulardan bazıları şunlardır:

1- İnsanların gönüllerinde Allah'ı, O'nun sıfatlarını ve nimetlerini anarak tazim etmek.

2- Allah'ın kelamı olan Kur'an-ı Kerim'i tazim etmek.

3- Peygamberlerin kıssalarını anlatmak; özellikle son peygamber Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) başta olmak üzere diğer peygamberlerin ve sahabelerin hayatlarından bahsetmek.

4- Cennet'i, niteliklerini ve ona girme sebeplerini, aynı şekilde Cehennem'i de zikretmek.

5- Kalbî ibadetlere özen göstermek: Tevekkül, inâbe, tövbe, haşyet ve huşû'.

Allâme İbnu'l Kayyım -rahimehullah- şöyle demiştir: Peygamber -sallallahu aleyhi ve sellem-'in hutbelerini ve ashabının hutbelerini dikkatle

inceleyen kimse, onların; hidayeti ve tevhidi açıklamaya, Rab -Celle Celâluhû-'nın sıfatlarını anmaya, imanın temel esaslarını ortaya koymaya, Allah'a davete, O'nun kullarına kendisini sevdirecek nimetlerini hatırlatmaya ve O'nun azabından korkutacak günlerini anmaya yeterli olduğunu görür. Ayrıca Allah'ı anmayı ve O'na şükretmeyi emrederler ki bu da kulları O'na sevdirebilir. Böylece Allah'ın azameti, sıfatları ve isimlerinden, kullarına O'nu sevdirecek şeyleri zikrederler; yine O'na itaati, şükrü ve zikri emrederler ki bu da kulları O'na yaklaştırır. Neticede dinleyenler, Allah'ı sevmiş ve O'nun tarafından sevilmiş olarak ayrılırlardı.

Sonra aradan uzun zaman geçti ve nübüvvet nuru zayıfladı. Şeriatlar ve emirler, hakikatleri ve maksatları gözetilmeksizin yerine getirilen birer merasim halini aldı. İnsanlar bu ibadet ve hükümleri sadece dış görünüşleriyle aldılar ve onları süsledikleri şeylerle süslediler. Bu şekilleri ve merasimleri, ihlal edilmemesi gereken sünnetler haline getirdiler; asıl korunması gereken maksatları ise göz ardı ettiler. Böylece hutbeleri kafiyeyle sözlerle ve belâgat/söz sanatları ilmiyle süsleyip donattılar. Böylece kalplerin onlardan alacağı hisse azaldı, hatta yok oldu ve asıl maksat kaybolup gitti..

İbnu'l Kayyım -rahimehullah-, hutbenin maksadına dair şöyle buyurmuştur: Bununla; Allah'a sena etmek ve O'nu yüceltmek, O'nun birliğine ve Rasûlü -sallallahu aleyhi ve sellem-'in de risaletine şahitlik etmek, kullara O'nun nimetlerini hatırlatmak, onları O'nun şiddetli azabından ve cezasından sakındırmak, onlara kendilerini O'na ve Cennetlerine yaklaştıracak şeyleri tavsiye etmek, onları O'nun gazabına ve ateşine yaklaştıracak şeylerden nehyetmek kastedilir. İşte hutbenin ve onun için toplanmanın amacı budur.» a.h..

Hatibin; insanları aralarında yaygın olan itikat, ibadet, ahlak, sosyal ilişkiler, hayat tarzı, eğitim ve benzeri konularındaki hatalara karşı uyarması gerekir. Yine onları fitnelere dalmaktan sakındırmalı ve dinin hükümlerini öğretmelidir.

En doğrusunu Allah bilir. Allah'ın salatı ve selamı Peygamberimiz Muhammed'in, ailesinin ve bütün sahabesinin üzerine olsun.

Fihrist

(Hutbenin Önemi)	3
(Rahman'ın melekleri seni dinliyor, öyleyse onların kadrini bil.)	7
(Hangisi daha üstündür: Hutbeyi irticalen irat etmek mi, yoksa bir kâğıttan okumak mı?)	8
(Hitabette Başarılı Bir Şekilde Hutbe İrat Etme Yolu­nu Kolaylaştıran Sekiz Adım)	9
(Hutbe vermenin başlangıcındaki kaygı ve gerginlik, alışılmış ve olağan bir durumdur.)	12
(Hitabette Aşırı Korkudan Kurtulmanın Vesileleri)	14
(Sana gelen hatalı tenkitlere en güzel çözüm)	17
(Hutbeden Önce Hatibe Tavsiyeler)	18
(Hatibe Hutbe Esnasında Ne Yapacağına Dair Tavsiyeler)	22
(Hatibe Hutbeden Sonra Yapacakları ile İlgili Tavsiyeler)	24
(Hatip ve Allah'a Davet Eden İçin Genel Nasihatler)	25
«Müjdeleyin, nefret ettirmeyin.»	25
(İnsanların genelini göz önünde bulundur)	26
(Kendini beğenmekten veya insanların seni övmesinden sakın.)	28
(Onlara dinlerinde ve dünyalarında fayda verecek şeyleri söylemek)	31
(Hutbe Esnasında Sükûneti Korumak)	32
(Hutbeyi uzatmaktan sakınmak)	32
(Garip sözlerden uzak durmak)	34

(Kendini zorlayarak kafiyeli sözler kullanmaktan uzak dur.)	34
(Dış Görünüşün Düzgünlüğüne Özen Göstermek)	35
(Hutbenin Hazırlanma Süresindeki Farklılık)	38
(Dinleyicilere doğrudan emir vermekten kaçınmak).39	
(Hitabette Taklit Ne Zaman Güzel ve Ne Zaman Çirkin Olur?)	40
(Etrafında toplananların azlığına üzülmeye, çokluklarıyla da böbürlenme.)	40
(İyi Hazırlığın Önemi)	41
(Noktalama İşaretlerine İtina Göstermek).....	44
(Konuları ve Uslupları Çeşitlendirmenin Önemi)	44
(Hitabet ve İnsanları Etkileme Becerilerini Edinmenin Önemi).....	45
(Yenilik İlkesi).....	46
(Etkileyiciliğin İki Önemli Unsuru Olan Ses ve Bakışa Dikkat Etmek)	48
(Sahih sünnet ile sabit olmamış belirli bir kalıba bağlı kalma.).....	52
(Harflerin Çıkış Yerlerine ve Birbirine Karışmamasına Özen Göstermek)	53
(Hutbenin Maksadı ve Hatibin Ele Alması Gereken En Önemli Konular).....	54